

**Wojciech Góralski, *Consensus facit nuptias* (D. 50,17,30 –
Ulpianus). Wybrane wyroki Trybunału Roty Rzymskiej z 2023
roku w sprawach nullitatis matrimonii pochodzących z Polski,
Płocki Instytut Wydawniczy, Płock 2025, ss. 202**

Dawid Pietras

Sąd Kościelny Diecezji Zielonogórsko-Gorzowskiej
pietrasdawid@poczta.fm
<https://orcid.org/0000-0002-2545-1751>

W Płockim Instytucie Wydawniczym ukazała się kolejna publikacja ks. prof. dr. hab. Wojciecha Góralskiego pt. „*Consensus facit nuptias* (D. 50,17,30 – Ulpianus). Wybrane wyroki Trybunału Roty Rzymskiej z 2023 roku w sprawach *nullitatis matrimonii* pochodzących z Polski”.

Ta dysertacja wydana w 2025 r. wnosi znaczący wkład w badania nad małżeńskim prawem materialnym w przedmiocie różnych tytułów nieważności. Recenzentami tej monografii byli ks. prof. dr hab. Ginter Dzierżon i ks. dr hab. Leszek Adamowicz, prof. KUL. Swoje opracowanie Autor oparł na treści dwunastu orzeczeń Trybunału Roty Rzymskiej dotyczących procesów małżeńskich. Wszystkie wyroki wydane były w 2023 r. i dotyczyły spraw, które w I instancji toczyły się w sądach polskich diecezji. Autor miał do nich dostęp dzięki ks. dr. Grzegorzowi Erlebachowi – audytorowi Roty Rzymskiej. Dysertacja została podzielona na dwanaście rozdziałów, w których Autor przeanalizował każdy z wyroków. W sposób szczególny uwzględnił przy tym zasadę *Consensus facit nuptias*, wyartykułowaną przez ustawodawcę kodeksowego słowami *matrimonium facit partium consensus* w kan. 1057 § 1 CIC/83 (kan. 1081 § 1 CIC/17), a znaną już w prawie rzymskim. Niezdolność konsensualna, czyli niezdolność do

wyrażenia zgody małżeńskiej powoduje bowiem nieważność samego małżeństwa. Do ważnego wyrażenia przysięgi małżeńskiej potrzeba więc zdolności konsensualnej obu stron, czyli prawidłowego działania w nich umysłu i woli, jak podkreślił Autor we wstępie (s. 11).

Zauważyć należy, iż opisane wyroki Roty Rzymskiej z 2023 r. zostały ułożone chronologicznie. Każdy z nich został poddany analizie w kilku etapach, w których ks. Góralski opisał kolejno okoliczności sprawy, motywy prawne oraz faktyczne (szeroko zreferowane), kończąc na istotnych uwagach do omawianego orzeczenia. Autor starał się ukazać najistotniejsze kwestie prawne i faktyczne zawarte w treści wyroków rotalnych, a zarazem najbardziej praktyczne i oryginalne. Autor podkreślił znamieny fakt, że wszystkie dwanaście spraw poruszonych w trybunałach w Polsce rozstrzygniętych było negatywnie (*pro vinculo*), ale w Rocie Rzymskiej wyroki te zostały zreformowane na pozytywne (*pro nullitate*) (por. kan. 1444 § 1 CIC/83). Ponadto, w przeprowadzonych analizach ks. Góralski powołał się na liczne źródła prawa, w tym na innych dwadzieścia jeden wyroków Roty Rzymskiej, zbiory systematyczne, dokumenty papieskie i Stolicy Apostolskiej, a także na źródła teologiczne i patrystyczne. Uwzględnił dwadzieścia pięć pozycji literatury przedmiotu, w tym głównie w języku polskim i włoskim.

W tytułach wyroków Roty Rzymskiej, które zostały zweryfikowane pozytywnie, przyczynami nieważności były *gravis defectus discretionis iudicii* (kan. 1095 n. 2 CIC/83), *incapacitas assumendi* (kan. 1095 n. 3 CIC/83) i *simulatio consensus matrimonialis* (kan. 1101 § 2 CIC/83). We wszystkich tych sprawach Trybunał Roty Rzymskiej działał jako trybunał II instancji. Recenzowana monografia ukazuje więc w praktyce realizację kan. 1680 § 1 CIC/83, kiedy strona porrzywdzona wyrokiem w sprawie *de nullitate matrimonii* apeluje do trybunału wyższej instancji (kan. 1628-1640 CIC/83). Jak zauważył Autor recenzowanej monografii, Trybunał ten w sposób wnikliwy, wielostronny i krytyczny oceniał materiał dowodowy dotyczący poszczególnych spraw, uwzględniając przy tym już obecny dorobek orzeczniczy tego Trybunału (s. 192). Znamienne jest to, że sprawy te łączy sugestia ponensów rotalnych, by opinia biegłych w trybunałach

I instancji była właściwie sporządzona. Audytorzy tego Trybunału Stolicy Apostolskiej zwracali także uwagę, by sędziowie trybunałów I instancji pełniej uwzględniali słuszne opinie biegłych w rzeczonych sprawach (kan. 1574-1582 CIC/83).

W pierwszym przeanalizowanym wyroku (c. Mejía Yáñez z 7 lutego 2023 r.) Autor zwrócił uwagę na kilka kwestii. Ponens Mejía Yáñez zauważył, że zdolność do podjęcia istotnych obowiązków małżeńskich odnosi się do trzech istotnych dóbr małżeńskich (wierności, potomstwa i nierozzerwalności) oraz do zdolności ustanowienia wspólnoty całego życia skierowanej ku dobru małżonków. Ponadto, powołując się na Papieską Komisję do spraw Autentycznej Interpretacji Kodeksu Prawa Kanonicznego, zauważył, że „korzeń” normy prawnej kan. 1098 CIC/83 nt. podstępu tkwi w prawie naturalnym, to jednak sankcja nieważności pochodzi z prawa pozytywnego (s. 16). Autor podkreślił, że audytorzy przywiązywali dużą uwagę do ekspertyzy biegłego wyznaczonego przez Rotę Rzymską. Turnus rotalny bowiem przyjął tezę, iż wadliwa struktura psychiczna stron ukształtowała się już przed zawarciem małżeństwa, dlatego krytycznie odniósł się do uwag biegłego z trybunału diecezjalnego, czyli I instancji.

W kolejnym wyroku (c. Da Costa Gomes z 1 marca 2023 r.) podkreślono także ekspertyzy biegłych w sprawach z kan. 1095, 3° CIC/83, ale zaznaczono, że nie są one przesadzające. Jednak i w tej sprawie opinia biegłego powołanego przez Rotę Rzymską wpłynęła na wyrok pozytywny z tytułów *gravis defectus discretionis iudicii* (kan. 1095 n. 2 CIC/83) oraz *incapacitas assumendi* (kan. 1095 n. 3 CIC/83). Co istotne, sędziowie rotalni podkreślili różnicę między *niezdolnością* a *trudnością* w realizacji istotnych obowiązków małżeńskich. Autor recenzowanej publikacji podkreślił także oryginalną myśl ponensa, że „pierwszym i bezpośrednim skutkiem małżeństwa (jako *res et sacramentum*) nie jest sama łaska nadprzyrodzona, lecz *vinculum matrimoniale*, podobnie jak wskazanie *amor coniugalis* jako szczególnie znaczącego elementu wymagającego nierozzerwalności i wierności” (s. 46, 191).

W motywach prawnych trzeciego opisanego wyroku (c. Bunge z 21 marca 2023 r.) ks. Góralski zauważył, że ciężkość braku *discretio*

iudicii według kan. 1095 n. 2 CIC/83 należy odnieść do natury istotnych praw i obowiązków małżeńskich oraz do celów małżeństwa. Owo rozeznanie oceniające odnosić się musi „do zdolności oceny, rozważenia, racji i motywów za i przeciw działaniu i wykonaniu, lecz nie chodzi o sąd czysto abstrakcyjny albo spekulatywny, lecz praktyczny i konkretny” (s. 51). Słusznie też wyartykułował sugestię sędziów rotalnych, że przy kan. 1095 n. 3 CIC/83 należy odróżnić *niezdolność* od *trudności*, która jest stopniowalna. Ta *niezdolność* powinna dotyczyć istotnych obowiązków małżeńskich, które wiążą się z istotnymi dobrami i celami małżeństwa. Podkreślono także, że ta *niezdolność* ma pochodzić z natury psychicznej. Ma być więc nią anomalia psychiczna, która stoi na przeszkodzie zdolności nupturienta. W tekście wyroku rotalnego ponownie podkreślono rolę biegłego, którego zadaniem jest wskazanie istnienia, natury, początku i ciężkości anomalii, która mogła istnieć w momencie zawierania małżeństwa. Jednak wyłącznie do sędziego jako *peritus peritorum* (s. 68) należy określenie związku zachodzącego między nieprawidłowością natury psychicznej i ujawnionym zaburzeniem, i orzeczenie, czy u nupturienta istniała *incapacitas assumendi*.

W wyroku c. Bunge z 28 marca 2023 r. audytorzy rotalni zwrócili uwagę na kwestie wyartykułowane w poprzednim opisanym wyroku. Podkreślili także różnicę między *gravis defectus discretionis iudicii* a *incapacitas assumendi*, przypominając, że nupturient może dysponować wystarczającym rozeznaniem oceniającym, lecz może być niezdolny do podjęcia i wypełnienia istotnych obowiązków małżeńskich (s. 80).

W kolejnym wyroku (c. Jaeger z 20 kwietnia 2023 r.) Autor recenzowanej publikacji podkreślił myśl ponensa Roty Rzymskiej, że *niezdolność* do zawarcia małżeństwa (fizyczna i psychiczna) została ukazana w procesie jako niemożność stworzenia *totius vitae consortium*. Zauważył, że przyczyną *incapacitas assumendi* był brak tzw. samoindywidualizacji, implikującej brak uznania kogoś drugiego jako równorzędnego podmiotu. Sędziowie rotalni zwrócili uwagę także na krótkotrwałość komunii życia, co należy traktować jako możliwą wskazówkę o istnieniu *niezdolności* konsensualnej. Z treści wyroku

płynie także zasada swobodnej oceny dowodów przez sędziów, którzy nie muszą się ustosunkowywać do wszystkich informacji zawartych w aktach sprawy.

Szosta omówiona sprawa (c. Da Costa Gomes z 11 maja 2023 r.) wniesiona na kanwę rzymskiego Trybunału dotyczyła m.in. tytułu symulacji całkowitej według kan. 1101 § 2 CIC/83. Tutaj ponensi zauważyli, że kto symuluje małżeństwo, ten wewnętrznie i świadomie je odrzuca. Ma więc świadomość nieważności aktu złożenia przysięgi małżeńskiej. Ks. Góralski, referując motywy prawne sprawy, zauważył myśl audytora, że jest to tytuł trudny do udowodnienia. Należy bowiem wykazać, że „domniemany symulant w formie zabawy lub komedii dokonuje celebracji” (s. 95). W tych sprawach należy dokładnie ustalić intencję kontrahenta, co nie jest łatwe szczególnie przy wystąpieniu rozbieżności w wypowiedziach stron (s. 190).

Analizując wyrok c. Milite z 5 lipca 2023 r., Autor podkreślił aktualność myśli audytora, że sędzia jest „biegłym biegłych”. Do niego bowiem wyłącznie należy orzekanie o nieważności małżeństwa lub o braku dowodów na nieważność, dlatego powinien uważnie rozważyć nie tylko wnioski biegłych, choćby były zgodne, ale także inne okoliczności sprawy (kan. 1579 § 1 CIC/83). Cenne jest także stwierdzenie ponensa, że „w orzecznictwie rotalnym przyjmuje się, że wiarygodność stron ma większe znaczenie w sprawach prowadzonych z tytułu symulacji i innych wad konsensu małżeńskiego, natomiast w sprawach z tytułu niezdolności konsensualnej liczy się bardziej ekspertyza biegłego/biegłych” (s. 120).

W wyroku c. Monier z 17 lipca 2023 r. na uwagę zasługuje podkreślenie audytora rotalnego, że przy *incapacitas assumendi* dotyczącego *bonum coniugum*, udowodnienia wymaga to, że niemożność dysponowania przedmiotem formalnym konsensu istniała już w momencie jego wyrażania. Zauważono także, iż anomalia według kan. 1095 n. 3 CIC/83 musi być natury psychicznej. Dlatego anomalie innego charakteru nie mają tu znaczenia. W treści wyroku w innym wyjaśnieniu podkreślono, że nie ma znaczenia sama terminologia (nazwa) dotycząca przyczyny sprawczej danej anomalii (patologii).

Kolejna szeroko opisana sprawa c. Da Costa Gomes z 18 lipca 2023 r. ukazuje rozumienie tytułu z kan. 1095 n. 2 CIC/83, który został dodany w II instancji, czyli w Rocie Rzymskiej. Audytorzy zwrócili uwagę na *brak wolności wewnętrznej* u pozwanej, a więc wolności w swobodnym dokonaniu wyboru przedmiotu konsensu małżeńskiego, czyli istotnych praw i obowiązków małżeńskich. Mówiąc inaczej, jest to brak zdolności oparcia się – przy podjęciu decyzji – wszelkim impulsom wewnętrznym. Podkreślono także, że przyczyna *gravis defectus discretionis iudicii* nie musi mieć charakteru kliniczno-nosograficznego, ale wystarczy by była efektem podmiotu o słabej konstrukcji osobowej i poważnych okoliczności ujemnie wpływających na władzę dokonywania oceny albo na wolność wyboru.

Inna sprawa przedstawiona Rocie Rzymskiej została rozpatrzona c. Jaeger 19 lipca 2023 r. W niej po raz kolejny przypomniano o zasadzie swobodnej oceny dowodów przez sędziego. Natomiast nieważność małżeństwa orzeknięto z dwóch tytułów opartych na kan. 1095 n. 2 i n. 3 CIC/83. Przyczyną była niedojrzałość płynąca z faktu uzależnienia mężczyzny od matki. Ks. Góralski zauważa, że w tej sprawie nie dołączono klauzuli z zakazem zawarcia nowego małżeństwa bez uchylenia takiego zakazu przez ordynariusza miejsca.

Autor recenzowanej publikacji zreferował także wyrok c. Heredia Estaban z 10 października 2023 r. Podkreślił oryginalną myśl ponensa, według którego „więź małżeńska powstaje wprawdzie za sprawą konsensu małżeńskiego, a więc aktu woli mężczyzny i kobiety, to jednak konsens ten odzwierciedla moc już istniejącą w naturze obojga, którzy są szafarzami *sakramentu* małżeństwa” (s. 176).

Ostatnia przedstawiona sprawa c. Fischer z 28 listopada 2023 r. toczyła się z tytułu kan. 1095 n. 2 CIC/83 i dotyczyła obojga nupturientów. Wyrok pozytywny został wydany przez Rotę Rzymską z powodu opóźnionego procesu dojrzewania występującej u pozwanego oraz zaburzonego życia afektywnego: *Affirmative, seu de matrimonii nullitate, in casu, dumtaxat ob gravem defectum discretionis iudicii in viro convento* (s. 186).

Podsumowując tę recenzję, zauważyć należy, iż omawiana pozycja książkowa wpisuje się w zadanie Trybunału Roty Rzymskiej wyrażone

w art. 200 § 1 konstytucji apostołskiej *Praedicate Evangelium* papieża Franciszka z 2022 r. (por. konstytucja apostołska *Pastor bonus*, art. 126). Tenże Trybunał Kurii Rzymskiej ma bowiem troszczyć się o jedność orzecznictwa oraz nieść pomoc sądom niższych instancji poprzez wydawane orzeczenia (Góralski 2008). Sam ustawodawca kodeksowy stanowi także, iż w realizacji prawa winno się uwzględniać orzecznictwo i praktykę Kurii Rzymskiej (kan. 19 CIC/83). Rozprawa ta jest więc ważna, gdyż ukazuje stronę praktyczną działania tego Trybunału Stolicy Apostołskiej na przykładzie dwunastu konkretnych wyroków. Ta zrecenzowana pozycja książkowa nabiera też szczególnej przydatności dla pracowników trybunałów w Polsce, gdyż – jak już wskazano – dotyczy spraw, które kierowane były do Roty Rzymskiej z trybunałów tego kraju. Wydaje się ponadto słuszne, by zauważyć, jak ważny jest wkład Autora w badania nad problematyką kan. 1095 n. 2 CIC/83 dotyczącego *gravis defectus discretionis iudicii* (por. np. Góralski 2011; 2018; 2020; 2024). Rozumienie tej normy kodeksowej przysparza wciąż dużo trudności, co także wykazała analiza przedstawionych wyroków rotalnych zawartych w omawianej monografii.

Nie sposób także nie zauważyć, że zrecenzowana dysertacja wpisuje się w szeroką działalność piśmienniczą ks. Góralskiego, w której podejmuje on tematykę orzecznictwa rotalnego. Dlatego wspomnieć można o takich opracowaniach Autora jak np. „*Iustitia cernitur in suo cuique tribuendo* (D. 1,1,10 – Ulpianus). Wybrane wyroki Trybunału Roty Rzymskiej z lat 2017-2024 w sprawach *nullitatis matrimonii*”, Płock 2025; „*Simulatae nuptiae nullius momenti sunt* (D. 23, 2, 30). Symulacja zgody małżeńskiej w najnowszym orzecznictwie Roty Rzymskiej na przykładzie wybranych wyroków (2014-2021)”, Pelplin 2023 (Pietras 2024); „*Iudex ius dicit*. Problematyka zgody małżeńskiej oraz formy kanonicznej w orzecznictwie Roty Rzymskiej na przykładzie wybranych wyroków (2009-2020)”, Pelplin 2021; „Niezdolność do podjęcia istotnych obowiązków małżeńskich wynikających ze skierowania małżeństwa ku dobru małżonków oraz wykluczenie tego dobra w najnowszym orzecznictwie Roty Rzymskiej (1996-2013)”, Pelplin 2020. Przywołane pozycje książkowe, zrecenzowana monografia oraz inne opracowania dotyczące wyroków Roty Rzymskiej ukazują, jak

znaczny jest wkład ks. prof. dr. hab. Wojciecha Góralskiego w badania nad działalnością tego Trybunału Stolicy Apostolskiej. Cały ten bogaty dorobek Autora stanowi konkretną pomoc dla pracowników trybunałów niższego stopnia we właściwym rozumieniu materialnego prawa małżeńskiego i stosowaniu go w procesach sądowych *de nullitate matrimonii*.

Received: 2026-03-09

Accepted: 2026-05-30

Published: 2026-06-25

Funding: This research received no external funding.

Institutional Review Board Statement: Not applicable.

Informed Consent Statement: Not applicable.

Data Availability Statement: Not applicable.

Acknowledgments: Not applicable.

Conflicts of Interest: The author declares no conflict of interest.

References

- Góralski, Wojciech. 2008. "Znaczenie, rola i zadania Roty Rzymskiej w świetle przemówień papieskich wygłoszonych do tego trybunału w latach 1939-2007." *Ius Matrimoniale* 19: 43-78. [https://doi.org/10.21697/im.2008.13\(19\).03](https://doi.org/10.21697/im.2008.13(19).03).
- Góralski, Wojciech. 2011. "Gravis defectus discretionis iudicii (kan. 1095, n. 2 KPK) i incapacitas assumendi (kan. 1095, n. 3 KPK) w świetle wyroku Roty Rzymskiej c. Caberletti z 9 lutego 2006 roku." *Ius Matrimoniale* 22: 191-210. [https://doi.org/10.21697/im.2011.16\(22\).10](https://doi.org/10.21697/im.2011.16(22).10).
- Góralski, Wojciech. 2018. *Rozeznanie oceniające co do istotnych praw i obowiązków małżeńskich oraz jego poważny brak (kan. 1095, n. 2 KPK). Doktryna i orzecznictwo*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego.
- Góralski, Wojciech. 2020. "Poważny brak rozeznania oceniającego (kan. 1095, n. 2 KPK) w wyroku Roty Rzymskiej c. Caberletti z 20 listopada 2018 roku." *Ius Matrimoniale* 31 (2): 91-114. <https://doi.org/10.21697/im.2020.31.2.05>.
- Góralski, Wojciech. 2024. "Poważny brak rozeznania oceniającego (kan. 1095, n. 2 KPK) a niezdolność do podjęcia istotnych obowiązków małżeńskich (kan. 1095, n. 3 KPK) w świetle wyroku Roty Rzymskiej c. Serrano Ruiz z 23.1.2004 r." *Family Forum* 14: 213-240. <https://doi.org/10.25167/FF/5154>.

Pietras, Dawid. 2024. "Wojciech Góralski, *Simulatae nuptiae nullius momenti sunt* (D. 23, 2, 30). Symulacja zgody małżeńskiej w najnowszym orzecznictwie Roty Rzymskiej na przykładzie wybranych wyroków (2014-2021), Wydawnictwo Bernardinum, Pelplin 2023, ss. 208." *Ius Matrimoniale* 35 (1): 251-255. <https://doi.org/10.21697/im.2023.35.1.0x>.